

Vícerozměrné metody - cvičení

Mgr. Jan
Zdražil

Cvičení 2

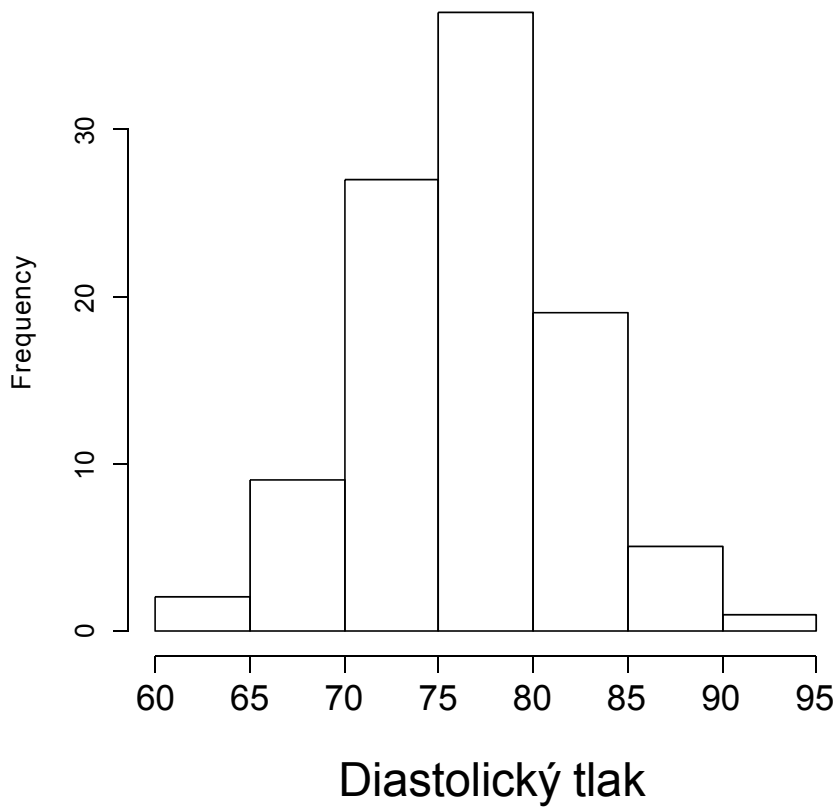
Vícerozměrné normální
rozdělení a
vícerozměrný t-test

Vícerozměrné normální rozdělení

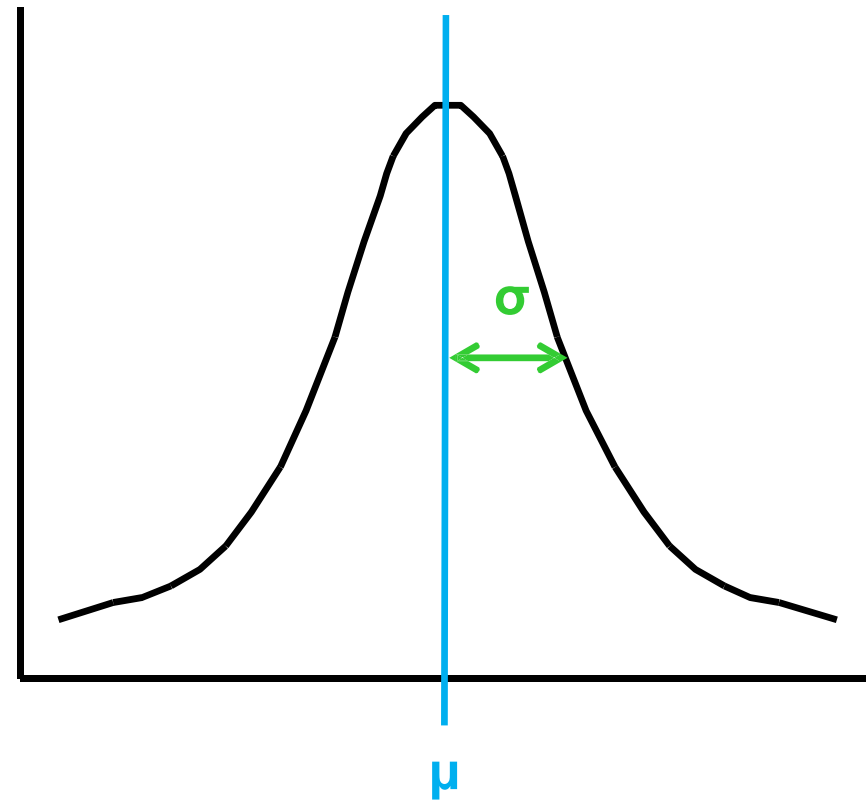
Motivac

e

Histogram

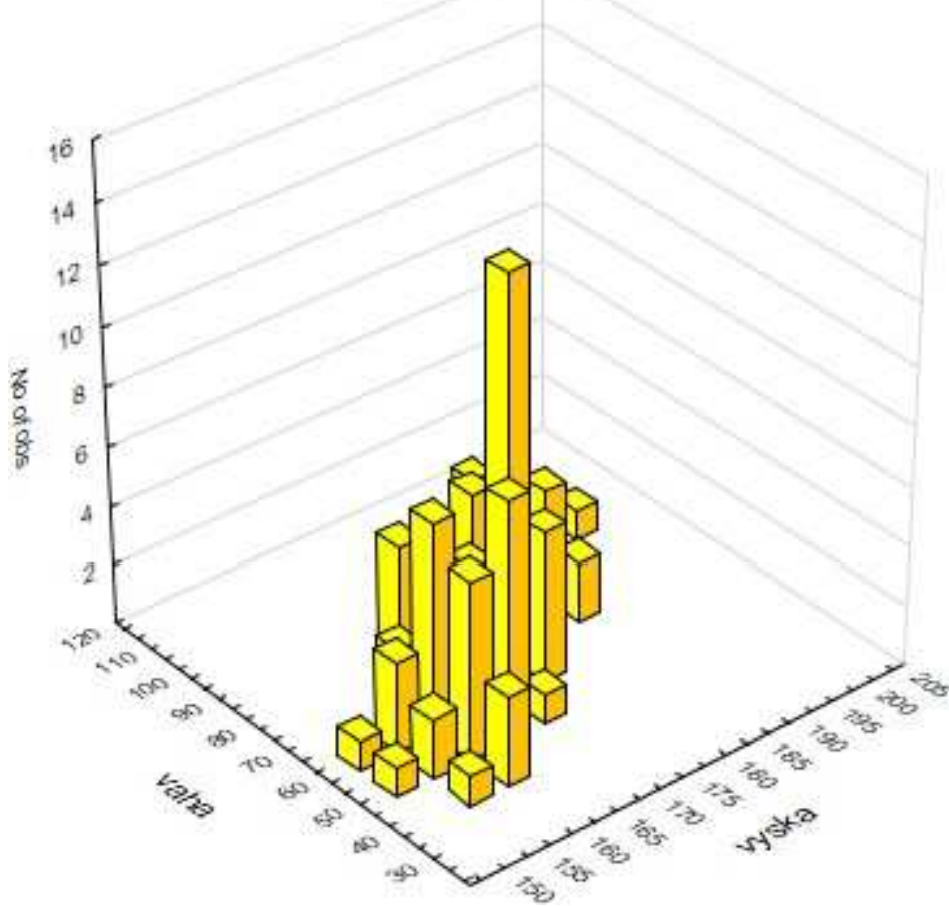

Hustota
jednorozměrného
normálního rozdělení

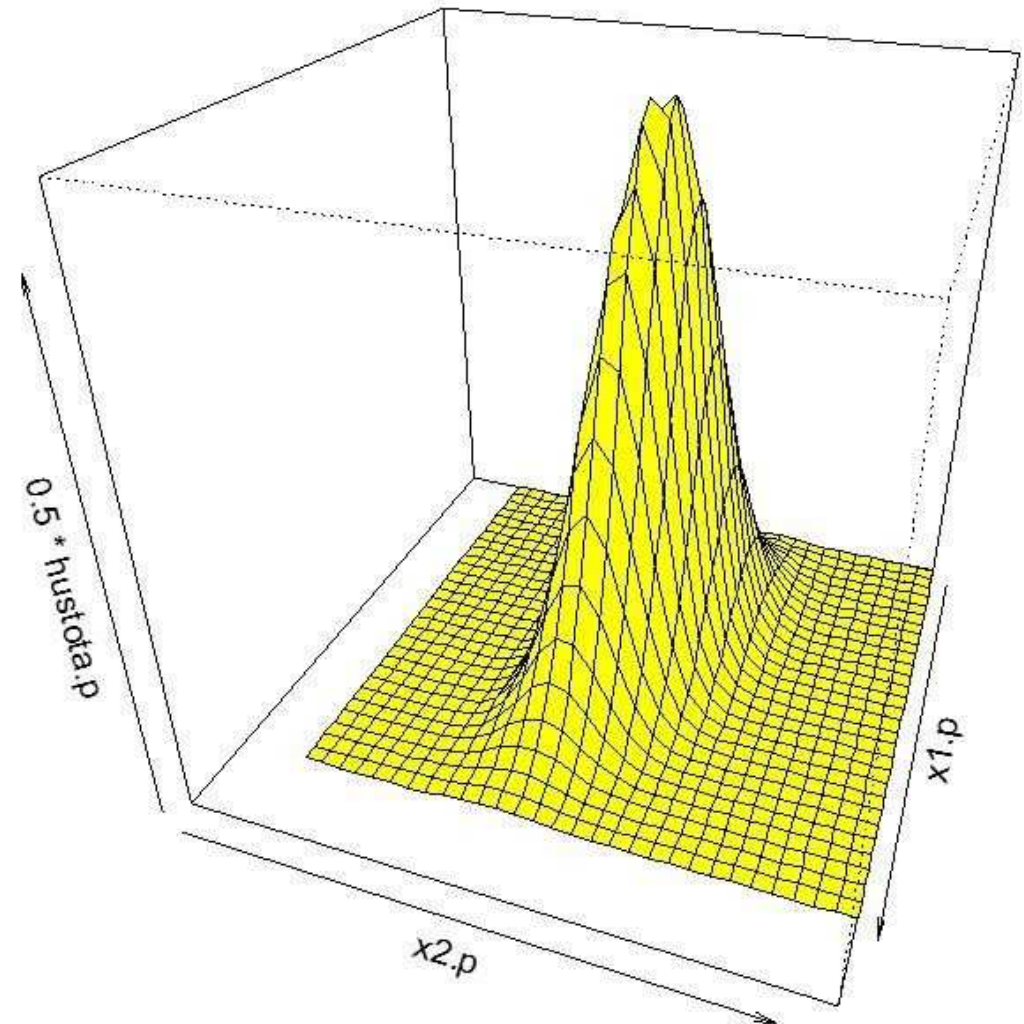

Motivace –

• pokračování Dvourozměrný histogram

Hustota dvourozměrného

Vícerozměrné normální

rozdělení

Hustota jednozměrného normálního

rozdělení:

$$f(x) = \frac{1}{\sqrt{(2\pi)\sigma^2}} \cdot \exp\left(-\frac{(x - \mu)^2}{2\sigma^2}\right)$$

μ - střední hodnota σ^2 - rozptyl

Hustota vícerozměrného normálního

rozdělení:

$$f(x_1, \dots, x_k) = \frac{1}{\sqrt{(2\pi)^k |\Sigma|}} \cdot \exp\left(-\frac{1}{2}(\mathbf{x} - \boldsymbol{\mu})^T \boldsymbol{\Sigma}^{-1}(\mathbf{x} - \boldsymbol{\mu})\right)$$

$\boldsymbol{\mu}$ - vektor středních hodnot $\boldsymbol{\Sigma}$ - kovarianční matice

Hustota dvourozměrného normálního rozdělení:

$$f(x, y) = \frac{1}{2\pi\sigma_x\sigma_y\sqrt{1-\rho^2}} \exp\left(-\frac{1}{2(1-\rho^2)} \left[\frac{(x-\mu_x)^2}{\sigma_x^2} + \frac{(y-\mu_y)^2}{\sigma_y^2} - \frac{2\rho(x-\mu_x)(y-\mu_y)}{\sigma_x\sigma_y} \right]\right),$$

$$\boldsymbol{\mu} = \begin{pmatrix} \mu_x \\ \mu_y \end{pmatrix}, \quad \boldsymbol{\Sigma} = \begin{pmatrix} \sigma_x^2 & \rho\sigma_x\sigma_y \\ \rho\sigma_x\sigma_y & \sigma_y^2 \end{pmatrix}$$

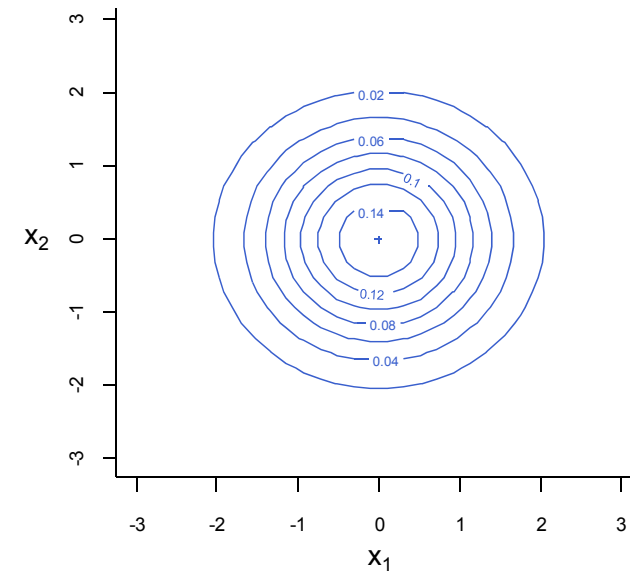
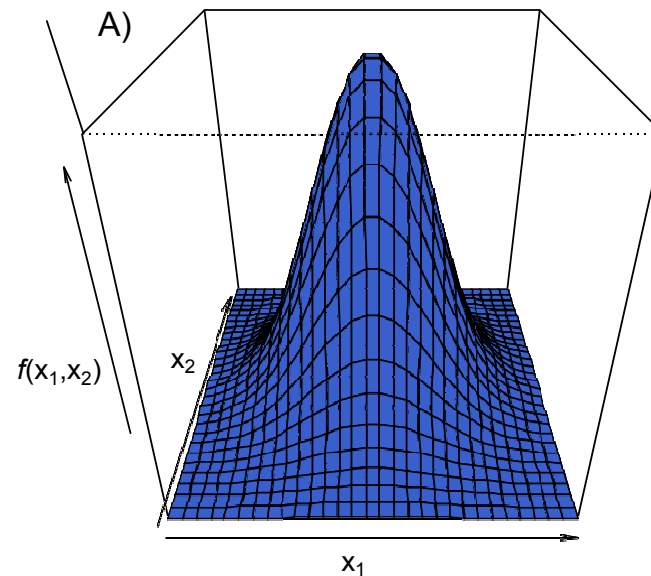
ρ - korelace mezi X a Y;

σ - směrodatná

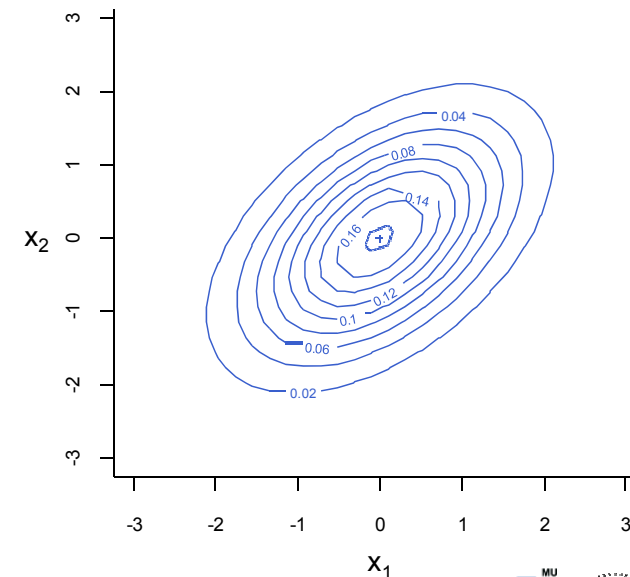
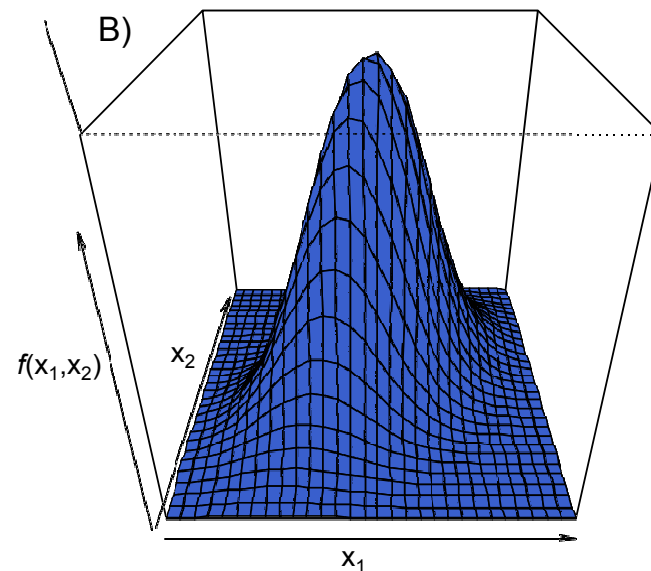
Hustota u nekorelovaných a korelovaných

- proměnných

Nekorelované
proměnné ($\mu_1 = \mu_2 =$
 $0, \sigma_1 = \sigma_2 = 1,$
 $\rho = 0$)

Korelované
proměnné ($\mu_1 = \mu_2 =$
 $0, \sigma_1 = \sigma_2 = 1, \rho =$
 $0,5$)

Vícerozměrný průměr a kovarianční

matice

- vícerozměrný průměr (např. pro datový soubor se 2 proměnnými):

$$\bar{\mathbf{x}} = \left[\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_{i1} \quad \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_{i2} \right]$$

- výběrová kovarianční matice (např. pro datový soubor se 2 proměnnými):

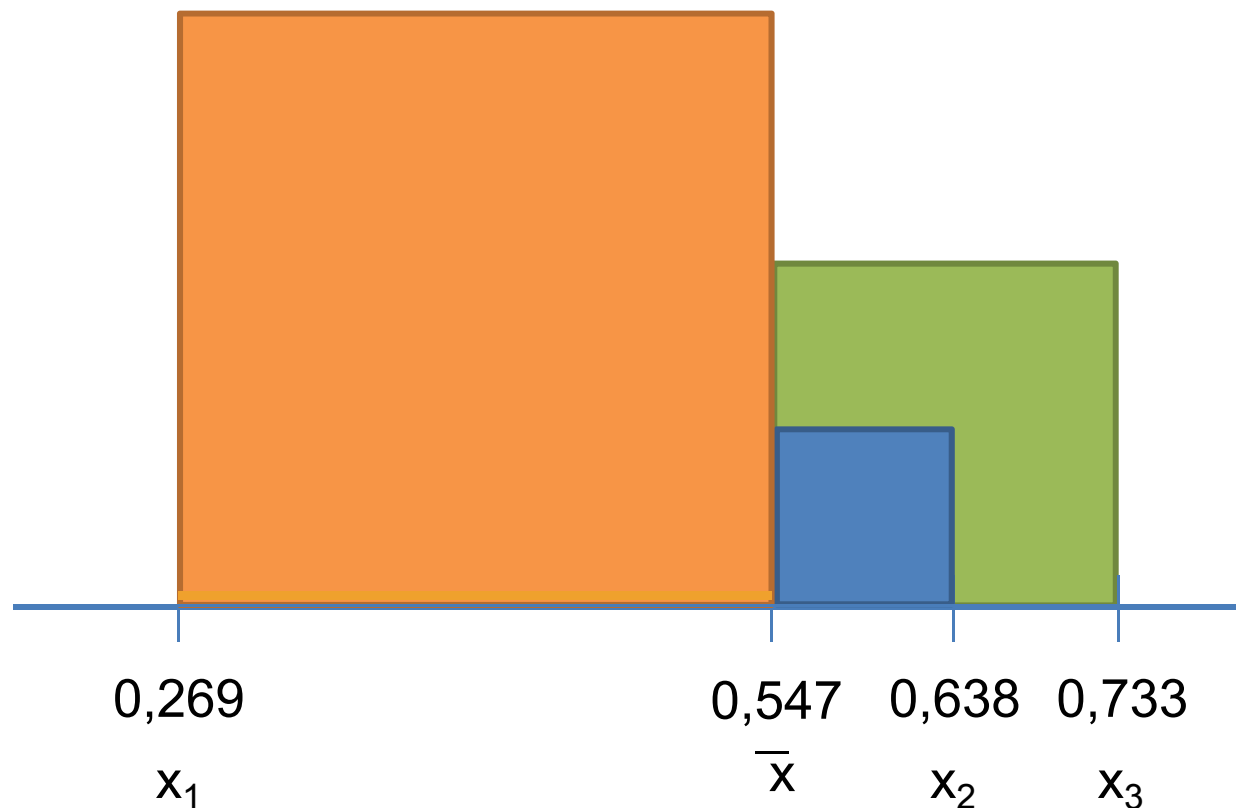
$$\mathbf{S} = \begin{bmatrix} s_{11} & s_{12} \\ s_{21} & s_{22} \end{bmatrix}, \text{ kde } s_{11} = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_{i1} - \bar{x}_1)^2$$

Výpočet rozptylu a směrodatné odchylky -

opakování

- Příklad čtverců odchylek od průměru pro $n = 3$.
- Rozptyl je možno značně ovlivnit odlehlými pozorováními.

Rozptyl

$$s^2 = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2$$

Směrodatná

odchylka:

$$s = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}$$

Úkol

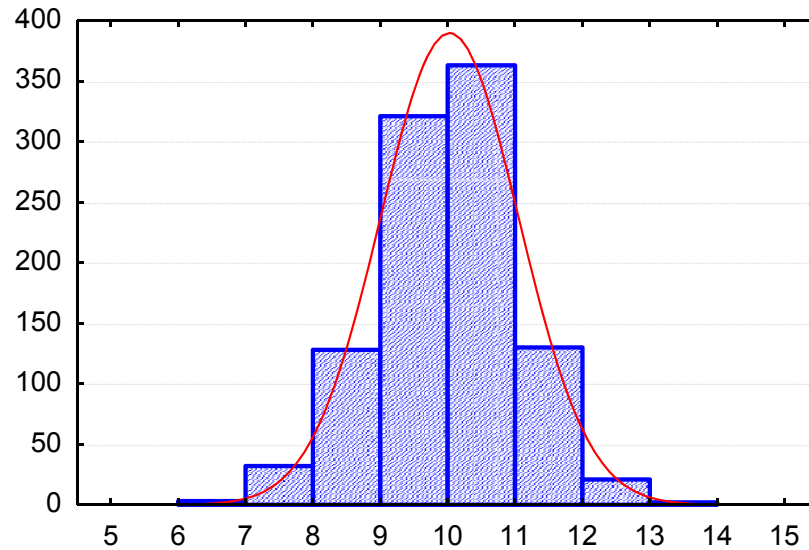
1

- Spočtete vícerozměrný průměr a výběrovou kovarianční matici pro soubor

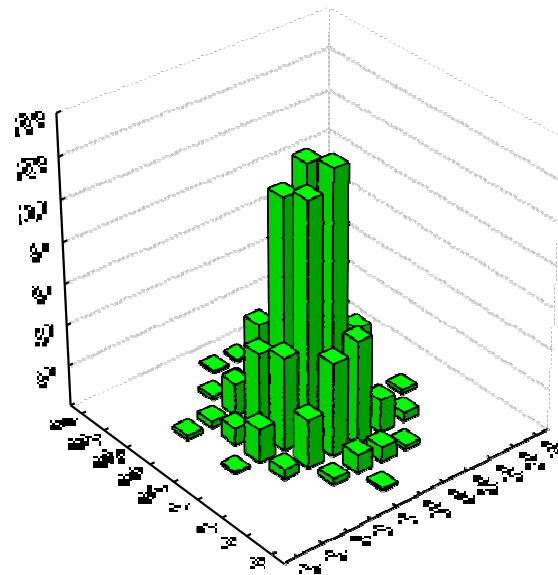
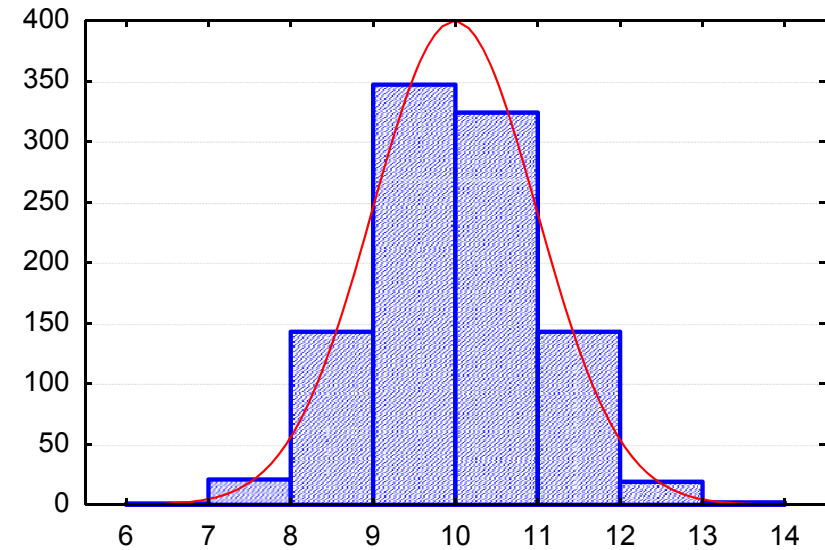
3 subjektů, u nichž byly naměřeny hodnoty objemu hipokampu a mozkových komor, přičemž naměřené hodnoty byly zaznamenány do následující datové matice:

$$\mathbf{X} = \begin{bmatrix} 2 & 1 \\ 2 & 1 \\ 4 & 0 \\ 3 & 8 \end{bmatrix}$$

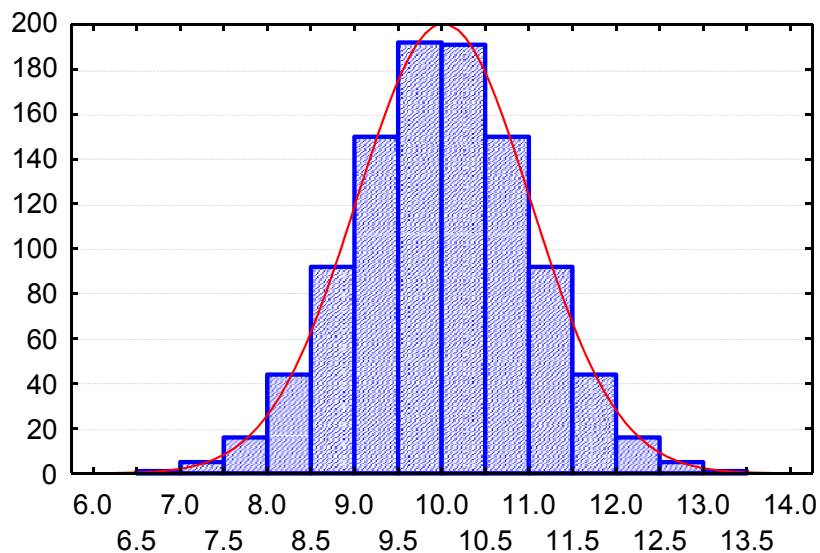
Je normalita v jednorozměrném prostoru podmínkou vícerozměrné normality?

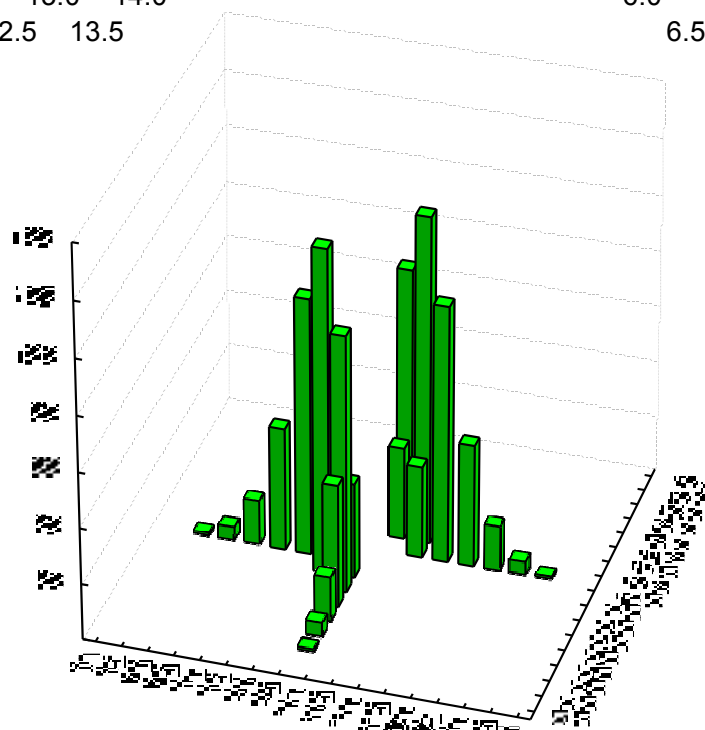
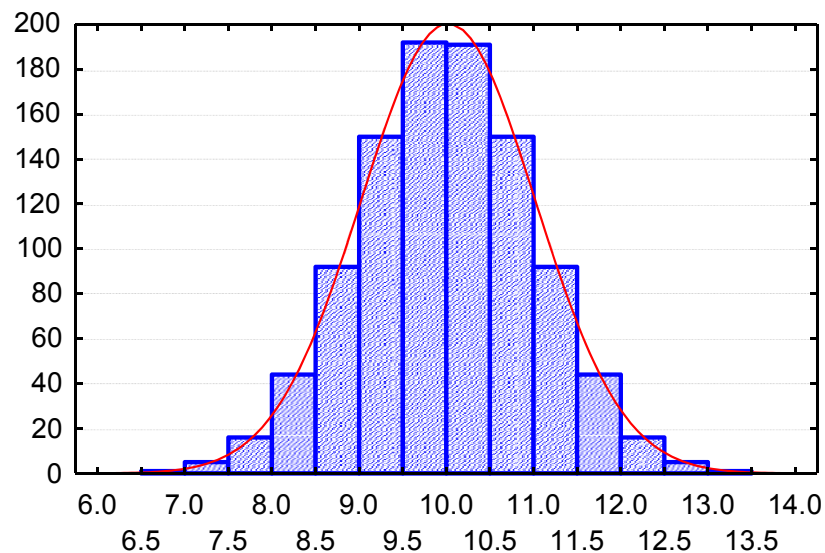
+

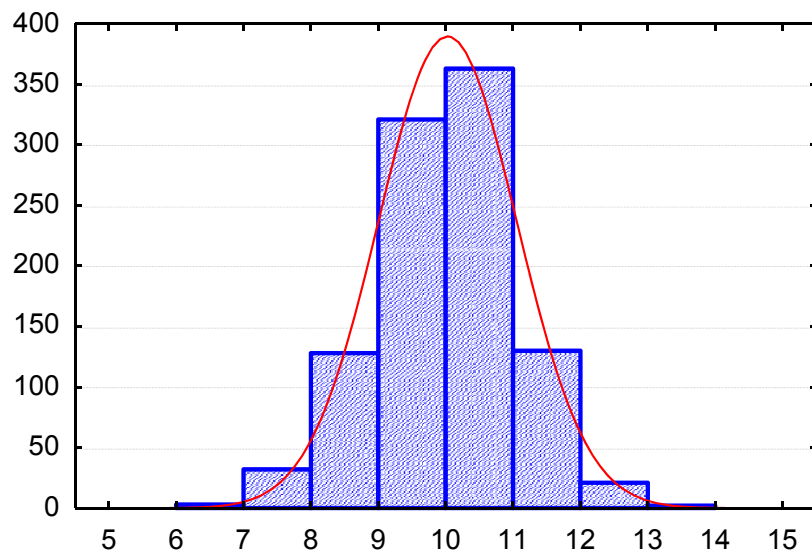
Je normalita v jednorozměrném prostoru podmínkou vícerozměrné normality?

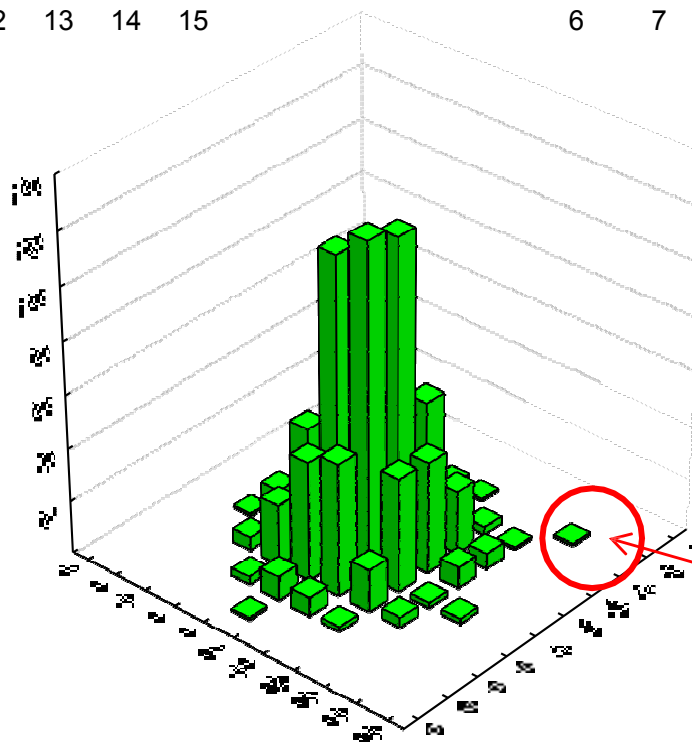
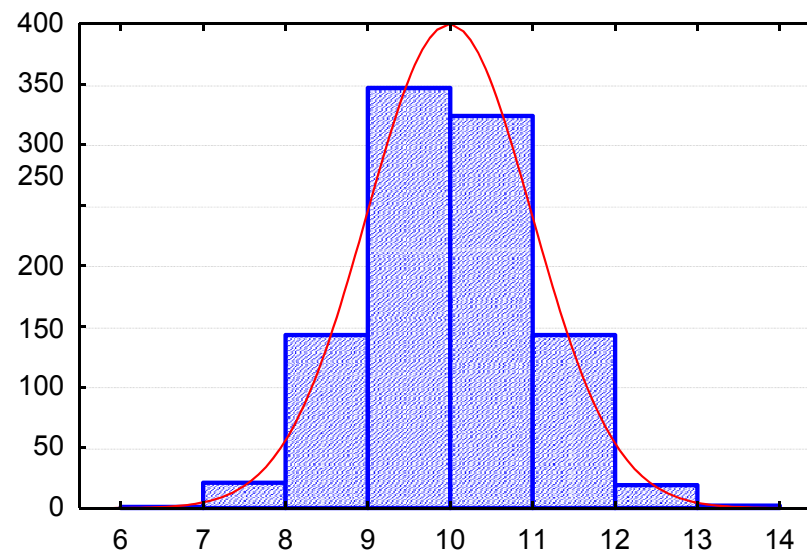
+

Je normalita v jednorozměrném prostoru podmínkou vícerozměrné normality?

+

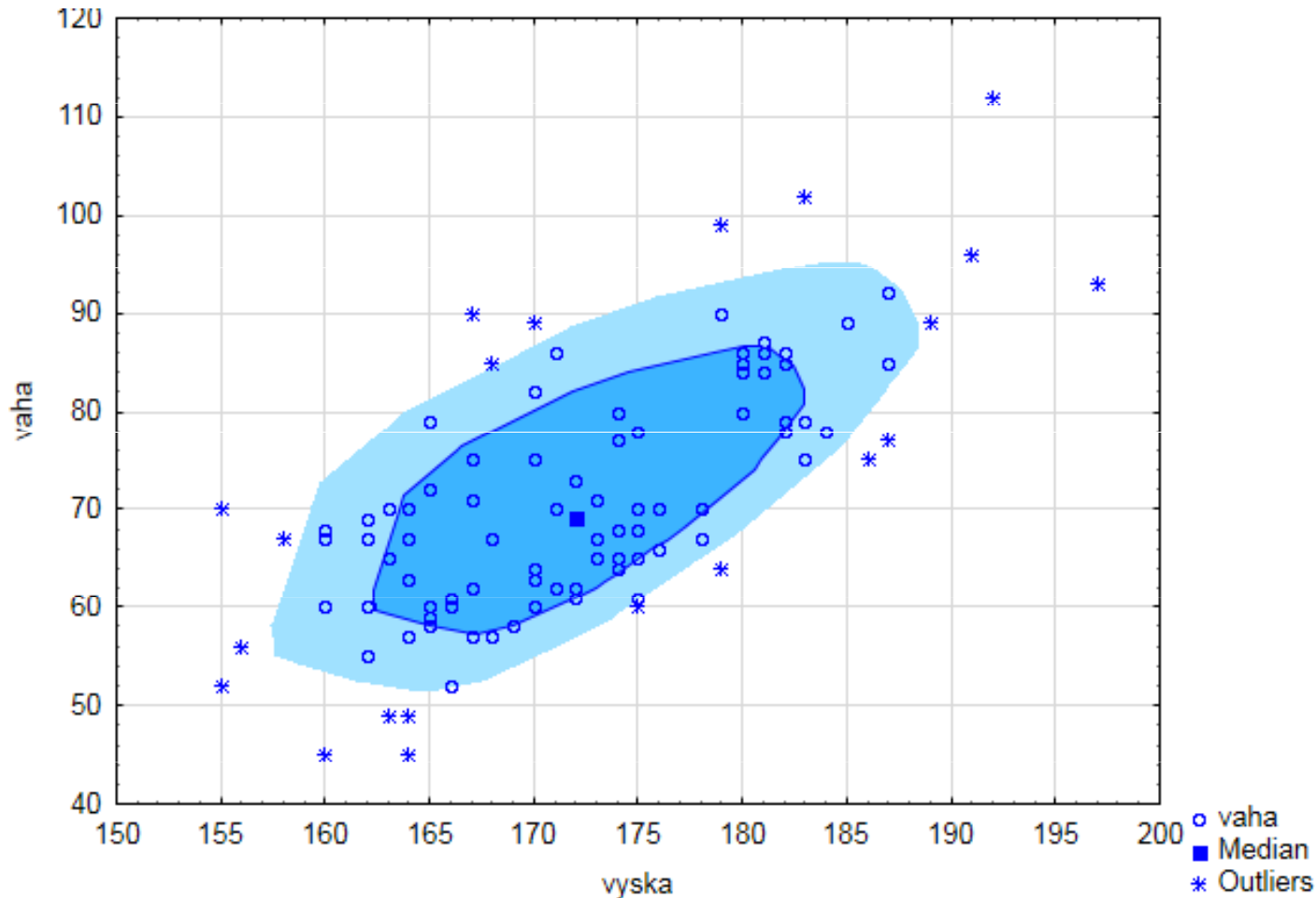

Vícerozměrná odlehlá hodnota (outlier)

Ověření dvourozměrné

normality

Bagplot = „bivariate boxplot“ (tzn. „dvourozměrný krabicový graf“)

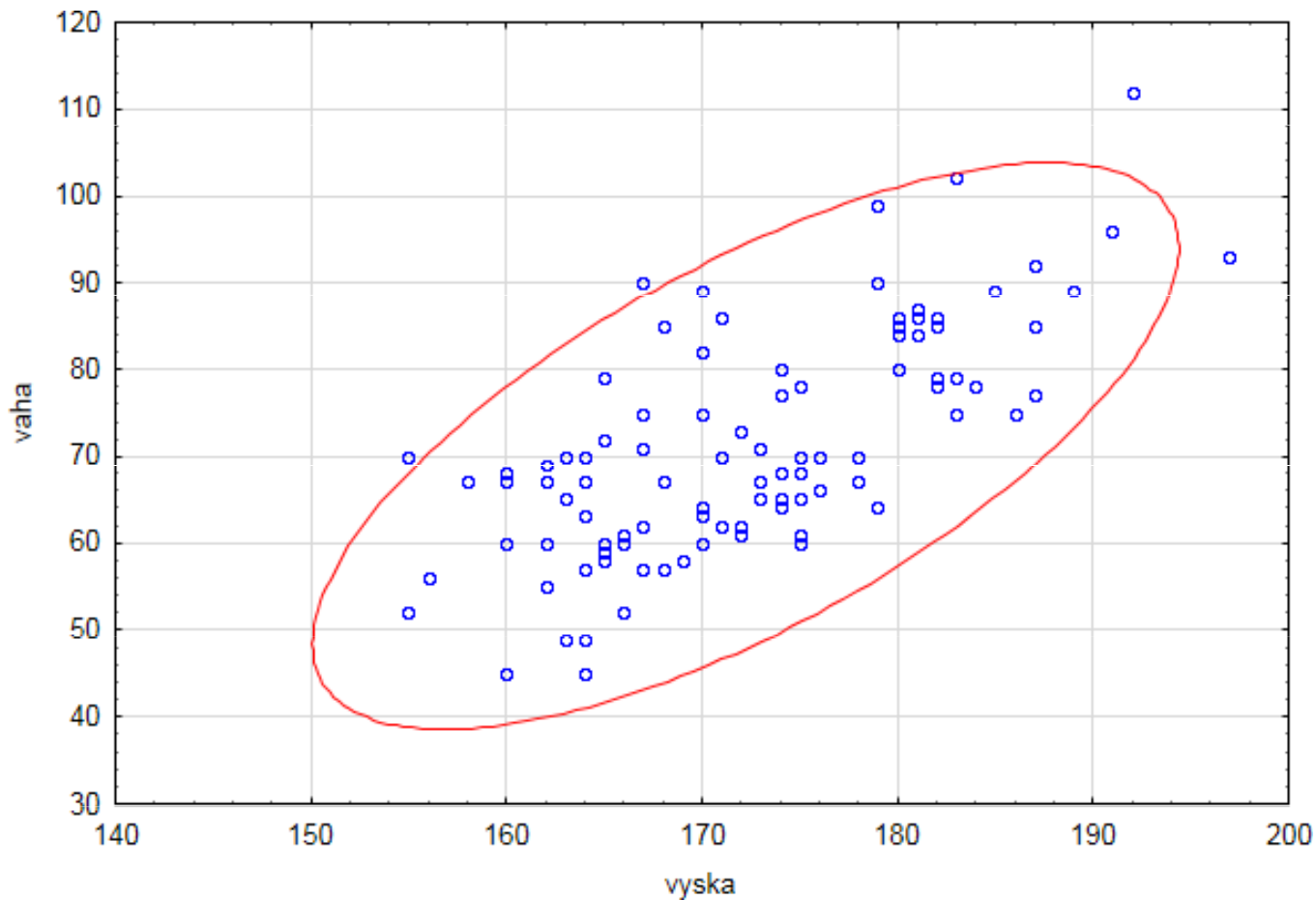

v softwaru R: PlotBag

Ověření dvourozměrné

normality

Vykreslení regulační elipsy („control“ ellipse):

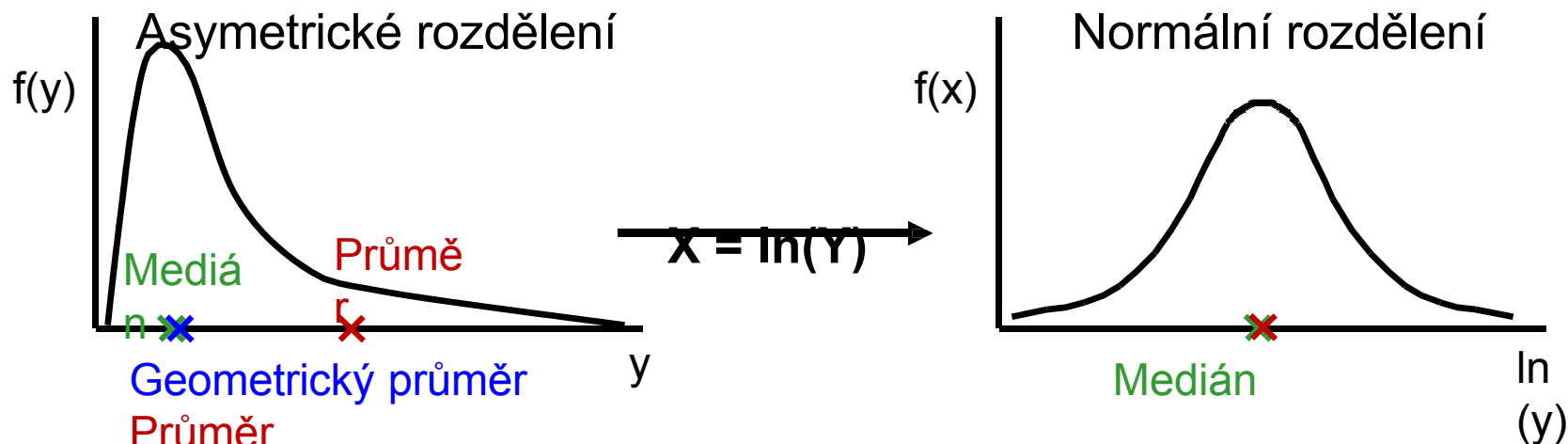

v softwaru Statistica: Graphs – Scatterplots – na záložce Advanced zvolit Ellipse Normal

Normalizace

• dat

- Převod na normální rozdělení (normalita je předpokladem řady statistických testů).
- Např. **logaritmická transformace**: $X = \ln(Y)$ nebo $X = \ln(Y+1)$, pokud data obsahují hodnotu 0

- Další příklady:
  - **odmocninová transf.** (pro proměnné s Poissonovým rozložením nebo obecně data typu počet jedinců, buněk apod.: $X = \sqrt{Y}$ nebo $X = \sqrt{Y+1}$)
  - **arcsin transformace** (pro proměnné s binomickým rozložením)

Další typy transformací vícerozměrných

• dat

- standardizace dat
- centrování dat
- min-max normalizace
- odstranění vlivu kovariát na jiné proměnné

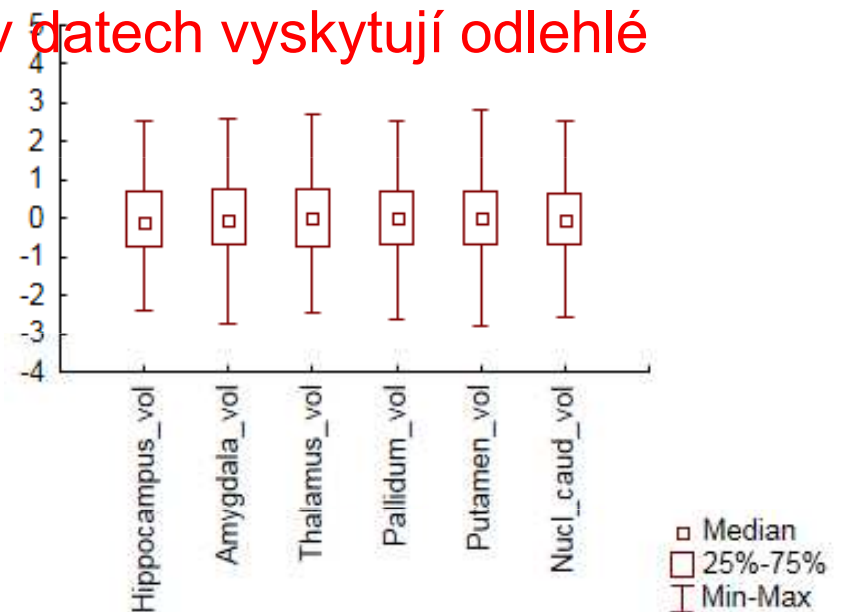
Standardizace

• dat

• důvod: převod proměnných na stejné měřítko

$$z_i = \frac{x_i - \bar{x}}{s} \text{ (tzn. odečtení průměru od jednotlivých hodnot a)}$$

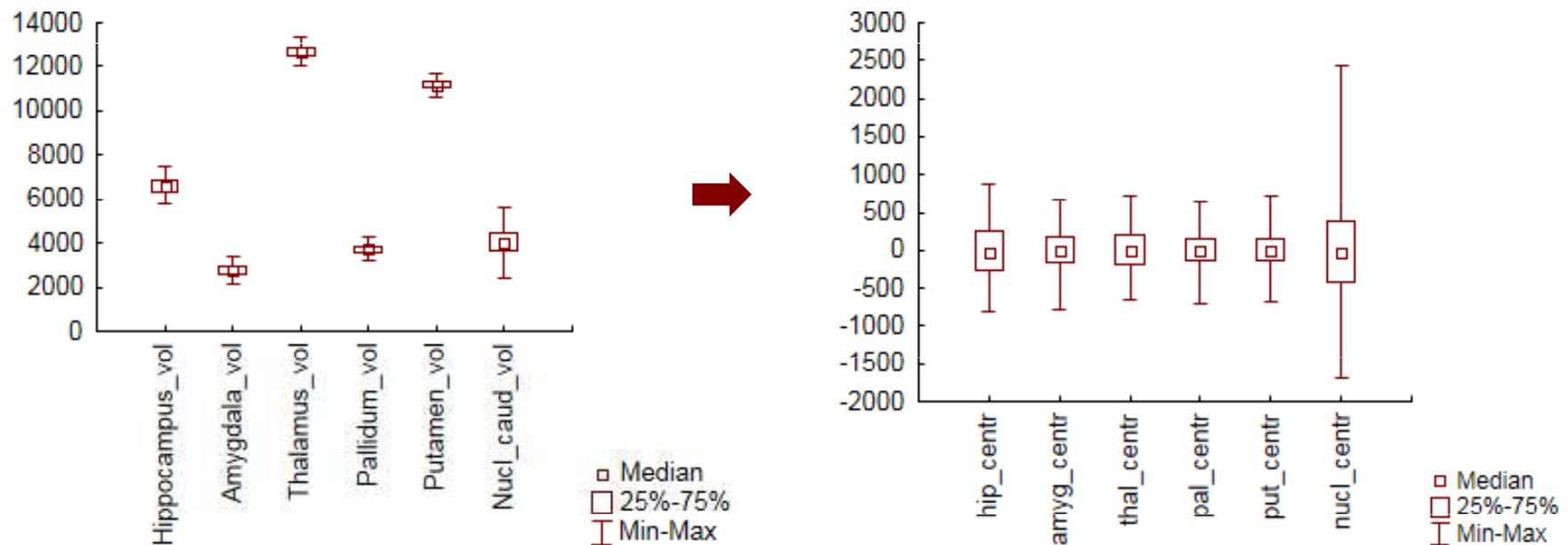
- standardizace: (tzn. dělení směrodatnou odchylkou)
- proměnné budou mít rozsah přibližně od -3 do 3
- získáme tím současně i tzv. z-skóre (které vyjadřuje, o kolik směrodatných odchylek se i-tá hodnota odchýlila od průměru)
- **pozor: standardizace je nevhodná v případě, když proměnné nemají normální rozdělení a když se v datech vyskytují odlehlé hodnoty!!!**

Centrování

• dat

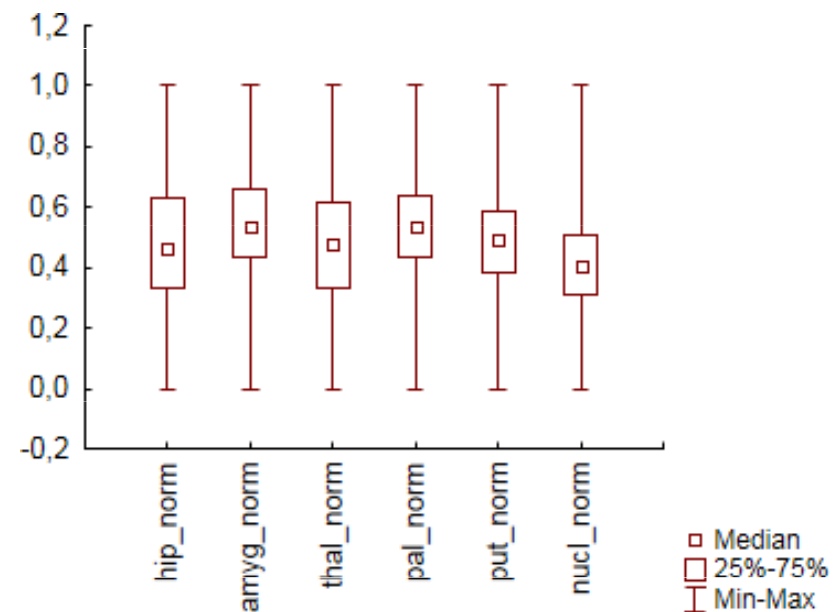
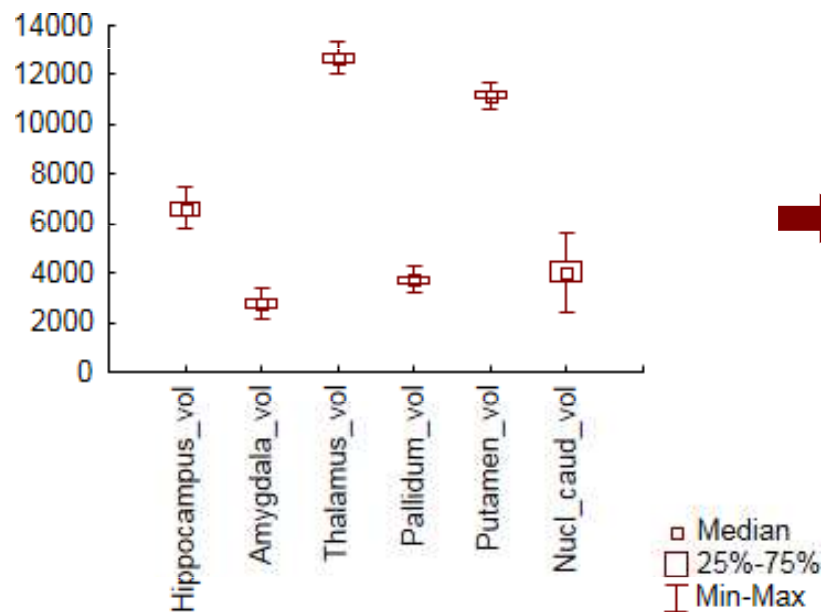
- odečtení průměru od dat – získáme novou proměnnou, která bude mít průměr roven nule
- důvod: centrování je důležitou podmínkou některých pokročilých statistickýc $z_i = x_i - \bar{x}$ př. klasifikačních)
- centrování:

Min-max

normalizace

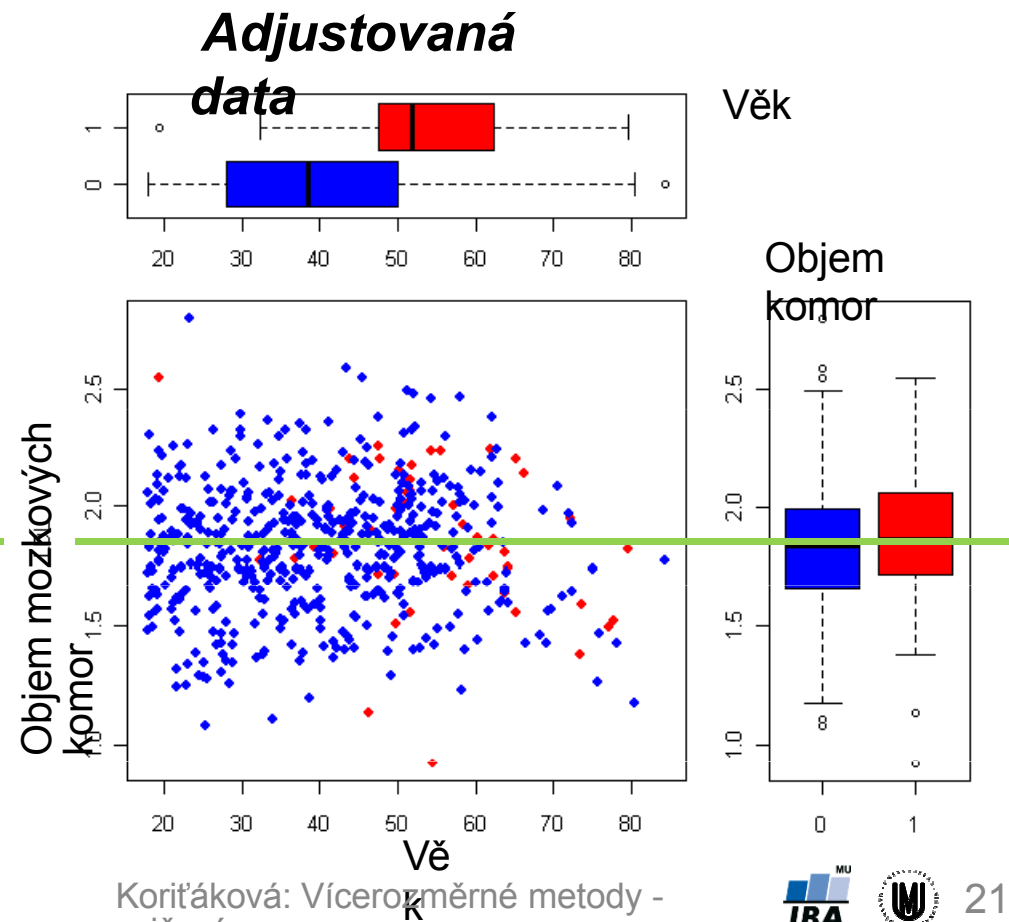
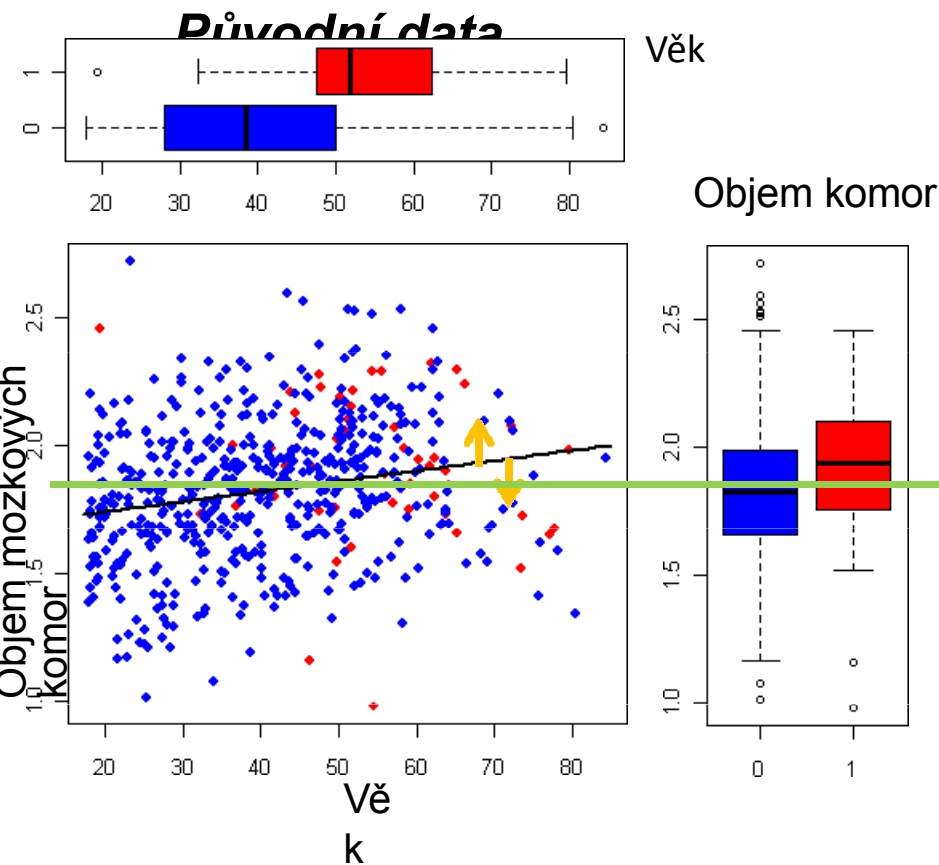
- důvod: převod proměnných na stejné měřítko
- oproti standardizaci vhodná i na proměnné nemající normální rozdělení či obsahující odlehlé hodnoty
- min-max normalizace:
$$y_i = \frac{x_i - \min(x)}{\max(x) - \min(x)}$$
- rozsah hodnot proměnných po min-max normalizaci je od 0 do 1

Odstranění vlivu kovariát (tzv.

adjustace)

1. V prvním kroku definujeme regresní model vztahu kovariáty (např. věku) a dané proměnné
2. Pro každého pacienta je vypočteno jeho reziduum od regresní přímky
3. Reziduum (představující hodnotu parametru ~~po~~ odečtení vlivu věku, jeho průměr je 0) je přičteno k průměrné hodnotě parametru
4. Výsledná adjustovaná hodnota má odečten vliv věku, ale zároveň není změněna číselná hodnota parametru

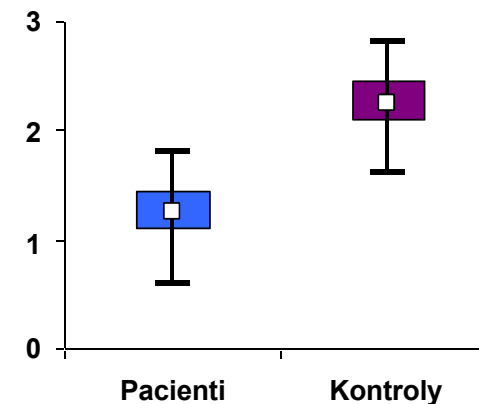
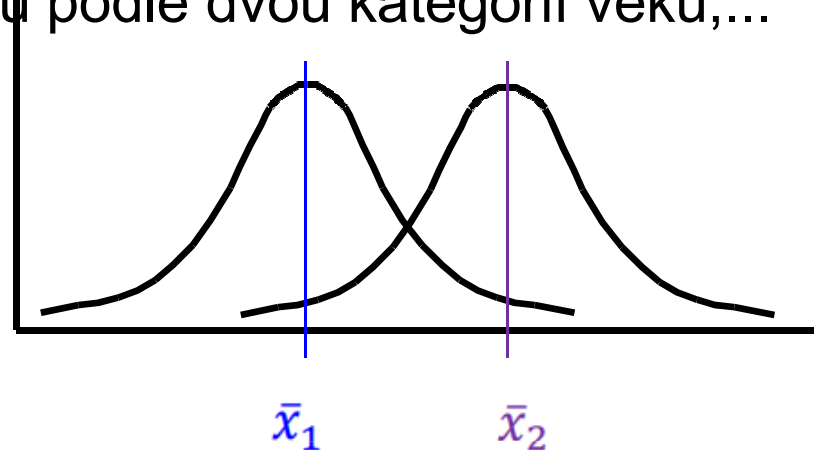

Vícerozměrný t- test

Jednorozměrný dvouvýběrový t-

test

- Srovnáváme dvě skupiny dat, které jsou na sobě nezávislé – mezi objekty neexistuje vazba.
- Příklady: srovnání objemu hipokampu u mužů a u žen, srovnání kognitivního výkonu podle dvou kategorií věku, ...

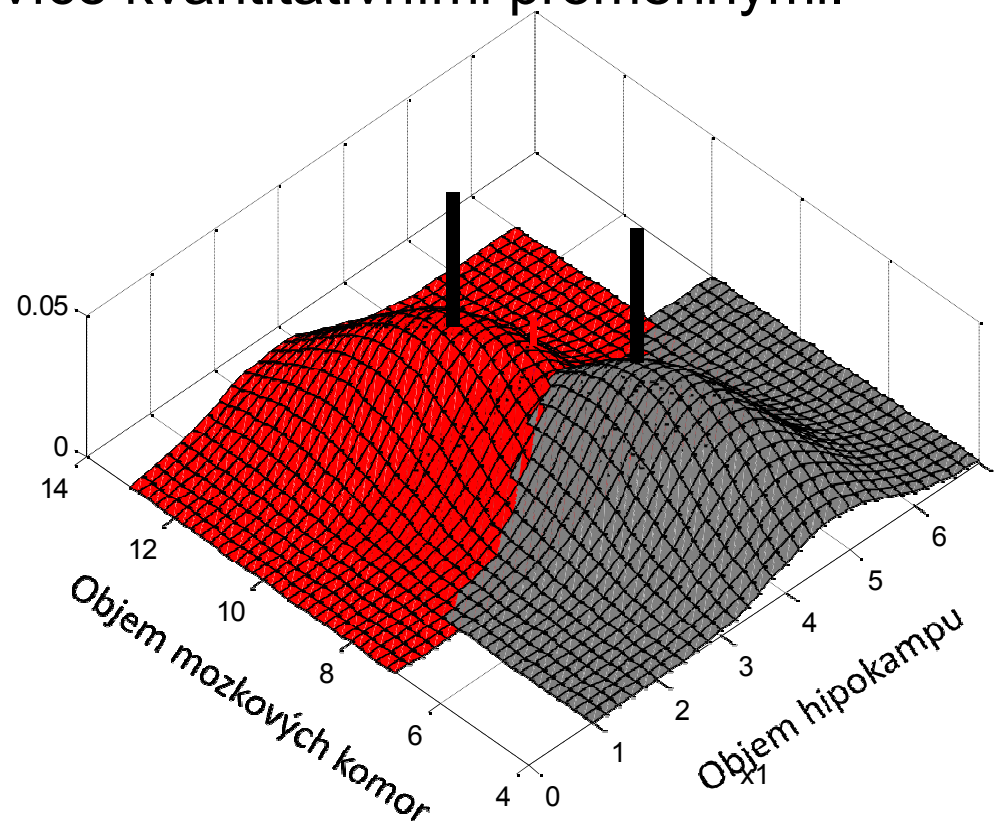

- Předpoklad: **normalita dat v OBOU skupinách, shodnost (homogenita)**
- **rozptylů** v obou skupinách – $t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2 - c}{s_* \sqrt{\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}}}$, kde s_* je vážená směrodatná odchylka, statistika: c je konstanta, o kterou se rozdíl průměrů má lišit (většinou rovna 0)

Vícerozměrný t-

test

- Srovnáváme dvě skupiny dat, které jsou na sobě nezávislé – mezi objekty neexistuje vazba.
- Na rozdíl od jednorozměrného dvouvýběrového t-testu jsou dvě skupiny dat popsány více kvantitativními proměnnými.

Vícerozměrný t-

Jednorozměrný dvouvýběrový t-test:

- testová statistika: $T = \frac{(\bar{x}_D - \bar{x}_H) - c}{s_* \sqrt{\frac{1}{n_D} + \frac{1}{n_H}}}$, kde $T \sim t(n_D + n_H - 2)$ ← Studentovo rozdělení
- s_*^2 je vážený rozptyl vypočtený jako $s_*^2 = \frac{(n_D - 1)s_D^2 + (n_H - 1)s_H^2}{(n_D - 1) + (n_H - 1)}$
- c je konstanta, o kterou se rozdíl průměrů má lišit (většinou $c = 0$)
- nulová hypotéza zamítnuta, pokud $|T| > t_{1-\alpha/2}(n_D + n_H - 2)$

Je ekvivalentní testu:

$$T^2 = \left(\frac{(\bar{x}_D - \bar{x}_H) - c}{s_* \sqrt{\frac{1}{n_D} + \frac{1}{n_H}}} \right)^2 = (\bar{x}_D - \bar{x}_H - c) \left[s_*^2 \left(\frac{1}{n_D} + \frac{1}{n_H} \right) \right]^{-1} (\bar{x}_D - \bar{x}_H - c), \text{ kde } T^2 \sim F(1, n_D + n_H - 2) \text{ ← F rozdělení}$$

Vícerozměrný t-test:

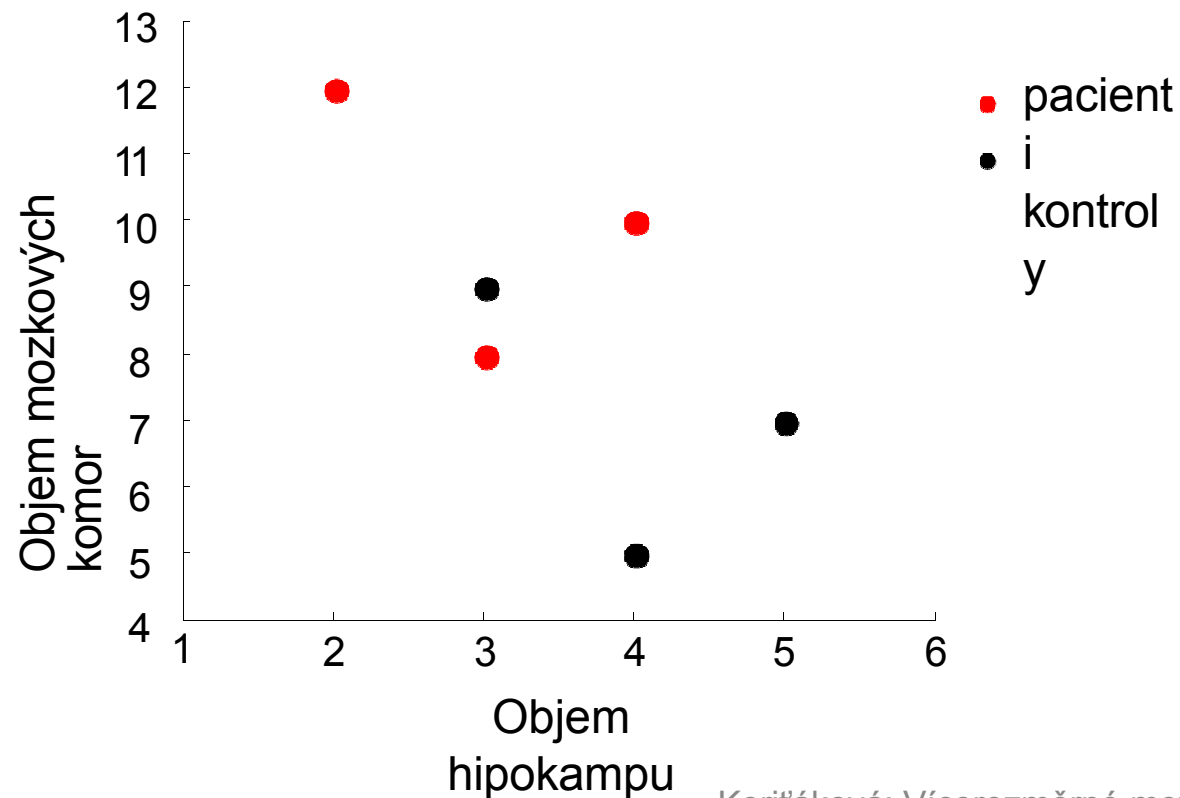
- Hotellingova T^2 testová statistika: $T^2 = (\bar{\mathbf{x}}_D - \bar{\mathbf{x}}_H - \mathbf{c})^T \left[\mathbf{S}_* \left(\frac{1}{n_D} + \frac{1}{n_H} \right) \right]^{-1} (\bar{\mathbf{x}}_D - \bar{\mathbf{x}}_H - \mathbf{c})$
- kde $\mathbf{S}_*$ je vážená kovarianční matice: $\mathbf{S}_* = \frac{(n_D - 1)\mathbf{S}_D + (n_H - 1)\mathbf{S}_H}{(n_D - 1) + (n_H - 1)}$
- $T^2 \sim T^2(p, n - p - 1)$ ← Hotellingovo rozdělení; pro malé n_D a n_H je lepší použít: $F = \frac{n - p - 1}{p} \frac{T^2}{n - 2}$, kde $n = n_D + n_H$
- nulová hypotéza zamítnuta, když $F > F_{1-\alpha}(p, n - p - 1)$ ← F rozdělení

Úkol

2

- Zjistěte, zda se liší skupina pacientů se schizofrenií od zdravých subjektů na základě parametrů popisujících objem mozkových struktur subjektů.

$$\mathbf{X}_D = \begin{bmatrix} 2 & 12 \\ 4 & 10 \\ 3 & 8 \end{bmatrix}, \mathbf{X}_H = \begin{bmatrix} 5 & 7 \\ 3 & 9 \\ 4 & 5 \end{bmatrix}$$

Úkol

2

- Zjistěte, zda se liší skupina pacientů se schizofrenií od zdravých subjektů na základě parametrů popisujících objem mozkových struktur subjektů.

$$\mathbf{X}_D = \begin{bmatrix} 2 & 12 \\ 4 & 10 \\ 3 & 8 \end{bmatrix}, \mathbf{X}_H = \begin{bmatrix} 5 & 7 \\ 3 & 9 \\ 4 & 5 \end{bmatrix}$$

Úkol 2 - řešení

$$T^2 = (\bar{\mathbf{x}}_D - \bar{\mathbf{x}}_H - \mathbf{c})^T \left[\mathbf{s}_* \left(\frac{1}{n_D} + \frac{1}{n_H} \right) \right]^{-1} (\bar{\mathbf{x}}_D - \bar{\mathbf{x}}_H - \mathbf{c})$$

Vícerozměrné průměry: $\bar{\mathbf{x}}_D = [3 \quad 10]$, $\bar{\mathbf{x}}_H = [4 \quad 7]$

Počty subjektů: $n_D = 3$, $n_H = 3$, $n = n_D + n_H = 6$

Počet proměnných: $p = 2$

Vážená kovarianční matice:

$$\mathbf{s}_* = \begin{bmatrix} 1 & -1 \\ -1 & 4 \end{bmatrix}$$

Volba parametru $\mathbf{c}$: $\mathbf{c} = [0 \quad 0]$

Úkol 2 – řešení v

• softwaru R

```
install.packages("ICSNP")
```

```
library("ICSNP")
```

```
Xd=matrix(c(2,4,3,12,10,8),3
```

```
,2)
```

```
Hotelling's two sample T2-test
```

```
data: Xd and Xh
```

```
Xh=matrix(c(5,3,4,7,9,5),3,2
```

```
T.2 = 1.3125, df1 = 2, df2 = 3, p-value = 0.3895
```

```
alternative hypothesis: true location difference is not equal to c(0,0)
```

```
HotellingsT2(Xd, Xh)
```

Použití softwaru R jako kalkulačky:

```
b=matrix(c(2,3)*matrix(c(1,-1,-1,4),2,2)) # vektor s hodnotami rozdílů souřadnic
```

```
matice
```

```
centroidů # výpočet testové statistiky T2
```

```
t2=b%*%S%*%t(b
```

```
# výpočet testové statistiky F
```

```
) F=(3/2)*(t2/4)
```

```
# 95% kvantil F rozdělení pro stupně volnosti
```

```
qf(0.95,2,3)
```

```
2 a 3 # p-hodnota
```

```
1-pf(F,2,3)
```